

Televizyon Programlarını Sınıflandırma Sistemleri

“Akıllı İşaretler” Ne İşe Yarar?

Defne ÖZONUR

Yeditepe Üniversitesi İletişim Fakültesi

Radyo Televizyon Sinema Bölümü

Özet

Bu çalışmada, televizyonda uygulanan sınıflandırma sistemi, Amerika, Hollanda ve Türkiye örnekleri üzerinden incelenmektedir. Çalışmada, yapılan araştırmalar bağlamında Türkiye’de uygulanan sınıflandırma sisteminin etkinliği ortaya çıkarılmaya çalışılmaktadır. Çalışmanın temel tezi, Türkiye ve birçok ülkede uygulanan televizyon sınıflandırma sistemlerinin hedeflendiği gibi çocukları ve gençleri televizyonun olumsuz etkilerinden koruyamadığıdır. Bu tez, mevcut araştırma ve anket sonuçlarıyla desteklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Televizyon, Sınıflandırma sistemi, Akıllı işaretler

Television Content Rating Systems

What is the function of “Smart Signs”?

Abstract

In this study, television rating systems are examined through examples in the United States, Holland, and Turkey. This paper attempts to reveal the efficiency of the television rating system implemented in Turkey. The main thesis of this study is that the rating system cannot protect children from the harmful effects of television as it intended. This is supported by some studies and surveys from the field.

Key Words: Television, Rating system, Smart signs

Giriş

Televizyonda sunulan özellikle şiddet içeriğinin, çocuklar ve gençlerin korunması amacıyla nasıl kontrol edileceğine dair tartışmalar oldukça eskiye dayanmaktadır. Ancak, özellikle ticari yayıncılığın artmasıyla birlikte toplam yayın saatlerinin ve dolayısıyla bu tarz içeriğin de arttığı '90'lı yıllardan itibaren, konunun daha geniş bir şekilde tartışılmaya başlandığı söylenebilir. Ayrıca yine özellikle ticari yayıncılığın yaygınlaşması ile birlikte, argo ve uygunsuz diyaloglar da, eskiye oranla daha yüksek bir oranda görülmeye başlamıştır. Bu gelişmelerin bir sonucu olarak, çocukların ve yetişmekte olan gençlerin televizyondaki bu olumsuz içeriğe çokça maruz kaldığı ve nasıl korunması gerektiği konusu sosyal bilimlerde de çeşitli araştırmalarda yer bulmuştur (Gunter vd., 2003: 1).

Televizyon ve sinema filmlerinin izleyiciler üzerinde çeşitli olumsuz etkilerinin bulunduğu, özellikle şiddet sahnelerinin izleyicide şiddet eğilimlerini pekiştirdiği yönünde pek çok araştırma ve örnek olay bulunmaktadır¹. Tüm bu araştırmalara ve ailelerden yükselen şikâyetlere rağmen televizyon endüstrisinin şiddet içeriğini sunmaya devam etmesi bütünüyle pazar baskısıdır (Hamilton, 2011:136). Şiddet evrensel dili olan, kolay anlaşılabilir, dikkat çeken ve dolayısıyla izleyiciyi de çeken bir içeriktir. Ancak aileler ve sivil toplum kuruluşlarından konuyla ilgili seslerin artması üzerine Amerika'da 1996 gibi erken bir tarihte konuyla ilgili adım atılmasının nedeni, düzenleyici kuruluş olan Federal İletişim Komisyonu'nun (Federal Communications Commission) şikâyetler üzerine endüstriyi bu konuda bir sistem geliştirmesi yönünde uyarması, aksi takdirde Komisyonun bir şeyler yapacağını belirtmesidir (Gunter ve ark., 2003: 244).

¹ Örneğin, Himmelweit (1958) ve Schramm (1961) tarafından oldukça erken dönemde yapılan araştırmalar televizyondaki şiddetin agresif davranışı artırabileceğini göstermiştir (Murray, 2007: 187). Dominick ve Greenberg tarafından 1970 yılında dört, beş ve altıncı sınıf öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırma da yine televizyonda sunulan şiddetin bunu izleyen çocuğu şiddeti onaylamaya ve gerçek hayatta uygulamaya doğru ittiği sonucuna varmışlardır (Liebert ve Sprafkin, 1988: 90). 1995 yılında yapılan bir araştırmada ise, ilköğretim öğrencilerine Power Rangers adlı çizgi filmin bir bölümü seyrettilerinden sonra çocukların fiziksel ve sözel agresif tutumları izlenmiştir. İzlemeyen grupla karşılaştırıldığında özellikle erkek çocukların sınıf içinde daha agresif davranmaya –vurma, itme, arkadaşlarını aşağılama gibi- meyilli oldukları gözlenmiştir (Strasburger ve Wilson, 2002: 9).

Toplumdan yükselen bu sesler karşısında, birincil amacı kâr elde etmek olan televizyon endüstrisinin, olumsuz görülen bu içeriği sunmaya devam ederek, soruna bulduğu en akılcı çözüm, ebeveynleri televizyon içeriği konusunda uyarmak için sembol geliştirmek olmuştur. Bu sisteme sınıflandırma ya da reyting sistemi (the rating system) adı verilmektedir. Ancak bu sistemin de ne kadar kullanışlı olduğu tartışma konusudur. Sistem sayesinde endüstri bir anlamda sorumluluğu izleyiciye devretmektedir ki bu durum, iletişim çalışmalarında özellikle '70'li yıllardan bu yana etkili olan "Kullanımlar ve Doyumlar" ya da "Aktif İzleyici Teorisi" ile örtüşmektedir. Bu bağlamda sınıflandırma sistemine ve aktif izleyici teorisine getirilen eleştiriler oldukça paraleldir.

Bu sorunun kolaylıkla çözülememesin nedeni, oldukça keskin iki sivri uç arasında sıkışıp kalmasıdır: Bir tarafta özellikle ticari yayıncılık ile birlikte sermaye/holding medyasının "ifade özgürlüğü" kılıfı altında sınırsız ve sorumsuzca içerik üretme isteği ve diğer bir yanda da çocukların ve gençlerin bu içerikten olumsuz şekillerde etkilendiği gerçeği bulunmaktadır. Çocukların korunması adına kâr getiren içerikten ödün verilmek istenmemesi, beraberinde kuşkusuz birçok tartışmayı getirmektedir. Birçok kişi için daha kesin bir çözüm gibi gözüken, hükümetlerin içerik denetimi yapması, yayıncılar tarafından "ifade özgürlüğüne müdahale" olarak görülerek olumsuz karşılanmaktadır. Diğer taraftan denetimin "toplumsal sorumluluk sistemi" çerçevesinde yayıncıya bırakılması durumunda ise, yayıncının kâr elde etmeyi daha çok düşünmesi ve dolayısıyla çözümün daha çok yayıncı çıkarına olması tehlikesi doğmaktadır.

Yukarıda kısaca aktarılmaya çalışılan problem üzerinden çalışmanın temel iddiası; serbest pazar piyasası kurallarına tâbi ticari yayıncılık sisteminde, Türkiye ve birçok ülkede televizyonda uygulanan sınıflandırma sisteminin hedeflendiği gibi çocukları ve gençleri televizyonun olumsuz etkilerinden koruyamadığıdır. Bu iddia çerçevesinde çalışmada, çocukların ve gençlerin televizyonun olumsuz içeriğinden korunmaları amacıyla geliştirilmiş olan sınıflandırma sistemi ve bu sistemin etkinliği konusunda yapılan araştırmalar incelenerek, sistemin Türkiye'de uygulanışı üzerinden sınıflandırma sisteminin etkinliğinin tartışmaya açılması amaçlanmaktadır. Bu amaçla, sınıflandırma sistemini televizyon için geliştiren ve uzun zamandır (1996'dan bu yana)

uygulayan ülkelerden biri olan Amerika’da uygulanan sistem, Türkiye’de 2006 Nisan ayından bu yana uygulanan “akıllı işaretler” sistemi ve Türkiye’deki sistemin geliştirilmesinde temel olarak alınan Hollanda’daki sistem incelenerek, sınıflandırma sisteminin etkinliği üzerine yapılan araştırmalar üzerinden sistemin “işlevi” tartışılacaktır.

Amerika’da Uygulanan Sınıflandırma Sistemi

Televizyonda uygulanan sınıflandırma sistemi, televizyon izleyicilerine, televizyon programlarının yetişkinler veya çocuklar için uygunluğu hakkında fikir veren bir yöntemdir. Sistem ailelere, televizyon programlarının içeriği ve bu içeriğin hangi yaş grupları için uygun olduğuna dair bilgi vermektedir. Ailelerin çocuklarını televizyonun zararlı içeriğinden koruyabilmeleri için televizyon endüstrisi tarafından geliştirilmiştir. Sınıflandırma sistemi Amerika, Kanada, Meksika, Avustralya, Yeni Zelanda, İngiltere, İrlanda, Polonya, Hollanda, Güney Afrika ve Türkiye gibi birçok ülkede kullanılmaktadır.

Sınıflandırma sistemi Amerika’da ilk kez 1996 yılında Kongre, televizyon endüstrisi ve düzenleyici kuruluş olarak FCC tarafından önerilmiş ve 1997 Ocak ayında uygulamaya koyulmuştur. Sistem, toplumda televizyon programlarının özellikle şiddet gibi olumsuz içeriğe karşı artan şikâyetlere cevap olarak geliştirilmiştir (Gunter vd., 2003: 3).

Sınıflandırma sistemi, sinema filmlerinin denetiminde çok uzun yıllardır sinema endüstrisi tarafından kullanılan sistem model alınarak hazırlanmıştır (Vaughn, 2006: 222). Sinema filmlerine uygulanan sınıflandırma sistemi, Amerika ve İngiltere’de yaklaşık kırk yıldır kullanılmakta ve sinema endüstrisine hükümetler tarafından yapılması muhtemel bir sansür girişimini engellemektedir. Sınıflandırma sistemi özellikle Amerika’da sinema endüstrisinin, hükümete denetimi endüstrinin kendisinin yapacağı sözünün vermesi üzerine uygulanmaya başlanmıştır. Televizyonda uygulanan sistem de bu sisteme büyük ölçüde benzemekte ve televizyonda kullanılmaya başlanmasının ardında da aynı gerçek yatmaktadır. FCC’nin televizyon endüstrisini bu yolda bir sistem

geliştirmesi yolunda uyarması, aksi takdirde FCC'nin bir şeyler yapacağını belirtmesi üzerine endüstri tarafından bu sistem geliştirilmiştir (McDowell, 1998:31).

Amerika'da uygulanan sınıflandırma ('The Rating System' ya da 'Tv Parental Guidelines') ve v-chip sistemi rahat kullanılabilir ve rahat anlaşılabilir şekilde düzenlenmiştir. Televizyon programları sınıflandırma almakta ve aileler bu sınıflandırmalara bakarak hangi programları v-chip yöntemiyle bloke edeceklerine karar verebilmektedir (Nathanson ve Cantor). Amerika'da sınıflandırma sistemi çoğunlukla v-chip denilen bir aygıtla birlikte kullanılmaktadır. Bu aygıt, özellikle Amerika'da 2000 yılından itibaren üretilen televizyon programlarında bulunmaktadır. V-chip sistemi Amerika dışında Kanada'da da etkin bir şekilde kullanılmaktadır. V-chip elektronik olarak televizyon program sınıflandırmalarını (reytinglerini) okumakta ve ailelere istemedikleri programı bloke etme imkânı vermektedir. V-chip'in kullanılabilmesi için öncelikle televizyon mөнüsünden açılıp aktive edilmesi gerekmektedir. Ayrıca, çocukların bu ayarı bozmaması için güvenlik şifresi de koyulabilmektedir. Sistem tüm televizyon programlarına uygulanabilir. Ancak spor programları ve haberler sınıflandırma almamaktadır (www.tvguidelines.org).

Amerika'da kullanılan piktogramlar (sınıflandırmayı gösteren işaretler) genel olarak şunlardır:

TVY: Tüm çocuklar için

TVY7: Yedi yaş ve üstü çocuklar için

TVY7FV: Yedi yaş ve üstü çocuklar için. Bu programdaki şiddet oranı diğer programlara göre daha fazladır.

TVG: Genel izleyici

TVPG: Aile rehberliği gerektirebilir

TV14: 14 yaş ve üstü çocuklar için

TVMA: Sadece yetişkinler için.

Programlar, yayıncı ve kablolu televizyon ağı tarafından, her programın bölümleri ayrı ayrı olacak şekilde gönüllü olarak sınıflandırılmaktadır. Dolayısıyla, her bölüm farklı

sınıflandırma alabilir. Piktogramlar, her programın başlangıcında sol üst köşede görülür. Eğer program bir saatten fazla sürecekse ikinci saatin başında da gösterilir. İzleme Kurulu (The Monitoring Board) sınıflandırmaların doğru ve tutarlı bir şekilde uygulandığını sağlamakla sorumludur (www.tvguidelines.org). Amerika’da ayrıca, televizyonlarda bir başka kanalın seçilmesi hâlinde de programın aldığı sınıflandırma bir süre ekranda görülmektedir. Bu özellik, seyircinin her programı en başından itibaren seyretmediği göz önüne alındığında oldukça önemli ve Türkiye’de yaygın olarak uygulanmayan bir özelliktir.

Hollanda’da Uygulanan Sınıflandırma Sistemi

Türkiye’de uygulanan sınıflandırma sistemi Hollanda’da uygulanan sistem örnek alınarak hazırlanmıştır. Hollanda’da, sinema ve televizyon filmlerinin, videoların ve DVD’lerin sınıflandırılması için, “Görsel İşitsel Medyayı Sınıflandırma Enstitüsü” (Netherlands Institute for the Classification of Audiovisual Media - NICAM) tarafından, Kasım 2001’den beri, “Kijkwijzer” adlı bir sınıflandırma sistemi kullanılmaktadır (Palzer, 2003). Bu sınıflandırma sistemi, NICAM tarafından görevlendirilen, bağımsız bir uzmanlar grubu tarafından geliştirilmiştir. NICAM ise, ticari televizyon yayıncılarının yanında, film, bilgisayar oyunları ve video/DVD endüstrisinden kuruluşları da temsil eden bağımsız bir organ olarak, 1999 yılında Hükümet desteğiyle kurulmuştur. Amacı tüketicilere, özellikle de ebeveynlere, bir görsel-işitsel içeriğin, çocuklar ve gençler için uygun olup olmadığı hakkında standartlaştırılmış bilgi vermektir (Palzer, 2003).

Hollanda’da görsel-işitsel ürünler için verilen yaş sınıflandırma kategorileri şunlardır (Palzer, 2003):

- Bütün yaşlar için uygun,
- 6 yaş altı için tavsiye edilmez,
- 12 yaş altı için tavsiye edilmez,
- 16 yaş altı için tavsiye edilmez.

Sistemin amacı, aileleri, çocuklara zarar verici içerikle ilgili, her mecra için standart bir biçimde bilgilendirmektir. NICAM yaptığı işi, sansür değil tavsiye olarak değerlendirmektedir (Bekkers, 2002).

Kijkvijzer sistemi, bilgisayar destekli kendi kendini sınıflandırma temeline dayanmaktadır. Bu sistemde, ürünün tedarikçisi/şirket çalışanı, NICAM tarafından temin edilen bir anketi doldurmakta ve NICAM'a online olarak aktarmaktadır. Ürün daha sonra bir bilgisayar programı kullanılarak değerlendirilmekte ve derecesi belirlenmekte bir başka deyişle sınıflandırması yapılmaktadır. Çalışanlar (film ithalatçıları, yapımcılar vs.), anketlerde verilen bilginin mümkün olduğunca kesin olmasını temin etmek için, NICAM tarafından eğitilmektedirler. Tereddüt ettiklerinde ise, NICAM tarafından atanan bir teftiş kurulundan yardım alabilmektedirler (Palzer, 2003). Görüleceği üzere sistem, ağırlıklı olarak beyan üzerine kurulmuştur.

Bilgisayarlar tarafından verilen derecelendirme, piktogram şeklindeki içerik tanımlamalarının yanında, yaş sınırlamasını da kapsar. Piktogramlar ürünün içerdiği, şiddet, korku, seks, uyuşturucu/alkol kullanımı, dil ve ayrımcılık seviyelerini göstermektedir. Bu bilgisayar destekli kendi kendini sınıflandırma sistemi, içsel olarak ya da Devlet tarafından denetlenmez. NICAM, sadece bir şikayet alındığında derecelendirmeleri kontrol eder. Ancak tüm sistemin etkinliği, "Hollanda Medya Düzenleyicisi" ya da "Medya Komiseri" (Commissariadd Voor De Media) tarafından, yıllık olarak değerlendirilmektedir. Sistem, 2003 yılı sonunda, Parlâmento ve Hükümet tarafından görevlendirilen bağımsız bir uzmanlar grubu tarafından incelenmiştir. İnceleme sonucu, NICAM'ın başarılı olduğu ve iyi şekilde işlediği sonucuna ulaşılmıştır. Sistem, endüstrinin yanında tüketicilerin de onayını almıştır (Palzer, 2003).

Sınıflandırma Sistemi ve Etkinlik Araştırmaları

Türkiye’de uygulanan sınıflandırma sistemine geçmeden önce, genel olarak sınıflandırma sistemi üzerine yapılan araştırmaları ve tartışmaları incelemek, sistemin etkinliğini göstermesinin yanı sıra, özellikle Türkiye’deki sistemin etkinliğinin görülmesi açısından yol gösterici olacaktır.

Amerika’da sınıflandırma sistemi henüz geliştirilmeden, 1995 yılında “New York Times” tarafından yaptırılan bir araştırmaya göre, yetişkin Amerikalıların %80’inin üzeri, televizyon için bir sınıflandırma sisteminin geliştirilmesini istemiştir (Roberts, 1996). Sistemin Amerika’da uygulanmaya başlanmasından sonra televizyon sınıflandırma sistemi üzerine yapılan birçok araştırma, içerik temelli sınıflandırma sisteminin, yaş temelli sınıflandırma sistemine göre daha çok istenildiğini ortaya koymuştur. Örneğin, bir araştırma sonucunda ailelerin %80’inin içerik temelli sınıflandırmayı diğerine tercih ettiği belirtilmiştir. Bu bulgular, ailelerin onları sorunlu içerik hakkında bilgilendiren bir sistem istediklerini ortaya koymuştur (Nathanson ve Cantor). Dolayısıyla, sınıflandırma sistemiyle ilgili başlangıçtaki en büyük problemlerden biri, sınıflandırmaların programın içeriğinde hangi tür istenmeyen içerik (şiddet, seks vs.) olduğuna dair aileleri uyarmaması olmuştur.

Bu eleştiriler karşısında Amerika’da televizyon endüstrisi (NBC hariç) varolan sistemi, sınıflandırmalara programın içeriğini belirten bilgiler ekleyerek geliştirme kararı almıştır. Böylece sınıflandırmalara V (violence-şiddet); S (seks); L (indecent language-kaba dil) ve D (suggestive dialogue-müstehcen diyalog) eklenmiştir. Bu revizyon yaş temelli sistemin unsurlarını ortadan kaldırmamış, bunun yerine içerik gösteren işaretler de bu yaşlara eklenmiştir. Böylece artık şu şekilde sınıflandırmaları almaya başlamıştır: TV-PG-L veya TV-14-V veya TV-MA-SV.

Ancak her ne kadar izleyici isteği doğrultusunda değiştirilse de problemlerin sona erdiği söylenemez. Örneğin, sistemle ilgili diğer bir problem, yaş sınırlandırması yapılmış bir filmin çocukların ilgisini daha çok çekmesidir. Örneğin, TV-14 sınıflandırması alan bir program TV-G’ye göre daha ilgi çekici gözükmektedir (Nathanson ve Cantor).

Sistemin uygulanmaya başlanmasından sonra çeşitli araştırmacılar ve kuruluşlar tarafından sistemin etkinliği yönünde çalışmalar yapılmıştır. İlk olarak 1998 yılında yani sistemin Amerika’da uygulanmaya başlanmasından bir yıl sonra yapılan bir araştırmaya göre, katılanların sadece %28’i sınıflandırma sistemi ile v-chip sisteminin etkili olduğu yönünde görüş bildirmiştir. Yapılan bu araştırma, araştırmanın yayınlandığı internet sitesinde şu şekilde değerlendirilmektedir (www.moralityinmedia.org/index.htm?mediaIssues/wirthprn.htm):

“Araştırma göstermektedir ki, birçok Amerikalı, televizyon endüstrisinin sınıflandırma sistemini yeterli bulmuyor. En iyi ihtimalle *bu sistem, sistemi çok akıllıca kullanabilen ailelerin çocukları için iyidir*” (abç)

Kaiser Aile Vakfı’nın (Kaiser Family Foundation), 2001 yılında yaptığı bir araştırmaya göre sınıflandırma sistemini kullanan ailelerin %51’i sınıflandırmaların doğru bir şekilde verildiğini düşünürken, %40’ı ise sınıflandırmaların hatasız bir şekilde verildiğine inanmadıklarını belirtmişlerdir (Federman, 2002: 11).

2007 yılında Amerika’da yapılan bir başka araştırmaya göre de, araştırmaya katılan ailelerin üçte ikisi televizyondaki çocuklar için uygunsuz içerikten “çok” rahatsız olduklarını belirtmişlerdir. Katılımcılardan yine üçte ikisi televizyonu en rahatsız edici araç olarak belirtirken, internet de televizyondan sonra ikinci araç olarak belirtilmiştir (Figliola, 2011: 6).

2005 yılında yapılan bir araştırma ise, konunun başka bir yönünü ortaya koymaktadır. Buna göre, toplamda %53 Amerikalıya göre FCC, özellikle akşam 20:00 - 22:00 saatleri arasında televizyonlardaki seviyeyi, toplum standartlarını korumada başarısız olmaktadır. Yine 2005 yılında “Pew Research Center” tarafından yaptırılan bir başka araştırmaya göre ise, yetişkinlerin %75’i çocukların daha çok televizyon seyrettiği saatlerde hükümetin daha sıkı uygulamalar yapmasını istemektedir. Aynı yıl, “Time Magazine”ın araştırmasına göre de, yetişkin Amerikalıların %53’ü, televizyondaki seks ve şiddet oranını kontrolde, hükümetin daha kısıtlayıcı olması gerektiğini düşünmektedir. 2004 yılında “First Amendment Center” tarafından yapılan bir

başka araştırmaya göre ise: Yetişkinlerin %65'i hükümetin, sabah, öğlen ve akşam saatlerinde seksüel aktivite içeren yayınları düzenlemede gücü eline alması gerektiğini düşünmektedir.(<http://www.moralityinmedia.org/index.htm?radioTvIndecency/FCCpoor.htm>).

Görüleceği üzere Amerika'da izleyiciler varolan sistemden memnun görünmemekte ve özellikle çocukların programların zararlı etkilerinden korunmaları adına hükümetin daha sıkı önlemler almasını istemektedirler. Endüstri hükümet tarafından bu yönde gelecek her türlü müdahaleyi sansür olarak değerlendirirken, özellikle ifade özgürlüğü konusunda oldukça hassas olduğu bilinen Amerika'daki izleyicilerin büyük bir çoğunluğu, bu konu ile ilgili alınacak önlemleri bir sansür veya düşünce ve ifade özgürlüğüne bir tehdit olarak algılamamaktadır.

Sorunun izleyici boyutu böyleyken, Amerika'da uygulanan sınıflandırma sistemi ile ilgili yapılan en çarpıcı araştırma, Amerika'da oldukça etkili ve güvenilir bir yapılanma olan "Aile Televizyon Konseyi" (Parents Tv Council - PTC) tarafından yapılmıştır. Konsey 1995 yılında, çocukları televizyonun olumsuz etkilerinden korumak amacıyla kurulmuştur. Konsey Yöneticisi Tim Winter'in, 4 Kasım 2006 tarihinde Los Angeles'ta bir konferansta yaptığı açıklamada, PTC'nin 2003 yılında Amerika'da 100 civarında televizyon kanalı üzerinde yürüttüğü bir araştırma sonucunda sadece bir kanalın terbiye standartlarına uygun bir program satın aldığı ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak, televizyon istasyonlarının bu konuda üzerlerine düşen sorumluluğu yerine getirmedikleri görülmektedir. Winter, bu durumu şu şekilde değerlendirmektedir (<http://www.parentstv.org/PTC/publications/release/2006/1004.asp>):

"Yayıncılar şimdi teknolojinin v-chip gibi bir çözüm getirdikten sonra, "Ahlaksızlık Kanunu"nun (Indecency Law) geçerliğini yitirdiğini söyleyebilirler. V-chip'in düzenli bir şekilde işlerliğini koruması sınıflandırma sistemine bağlıdır. Ancak, televizyon programlarının sınıflandırmalarının %60 - %80 oranında hatalı olduğunu bulduk. Sınıflandırma sisteminin güvenilir olmamasının bir nedeni, yayıncı kuruluşların programları kendilerinin sınıflandırmasıdır. Reklamcılar genellikle hakkıyla sınıflandırılmış bir programa sponsor olmuyorlar. Böyle olunca da yayıncı finansal sıkıntıyla yüz yüze kalıyor. Sonuçta

yayıncı programı hatalı sınıflandırıyor ve reklamcının parasını koruyor. Ama sonuçta aileler ve reklamcı kaybediyor”.

Araştırmanın kuşkusuz en çarpıcı yanı, Amerika’da televizyon yayın kuruluşları tarafından programlara yapılan sınıflandırmanın %60-%80 oranında hatalı olduğunun ortaya çıkarılmış olmasıdır. Yapılan sınıflandırmaların hatalı olmasının en önemli nedeni ise, sınıflandırmaların yayıncı kuruluşlar tarafından yapılmasıdır. Yayıncı kuruluşların sınıflandırma yaparken gerekli ve yeterli bilgisel donanıma sahip olup olmadıkları sorusu bir kenara bırakılsa bile, yayıncılar programları reklam verenlere pazarlayabilmek için gerektiği gibi değil, reklam verene beğendirebildiği gibi sınıflandırma yapmayı tercih etmektedirler.

Yine Amerika’da 2009 yılında, televizyondaki sözel ve fiziksel saldırı programlarının 5. sınıf kız öğrencilerin davranışlarına etkisi üzerine yapılan bir araştırma, televizyon sınıflandırma sisteminin doğru bir şekilde verilip verilmediği sorusunu tekrar gündeme getirmiştir. Araştırmaya göre sınıflandırma sistemi ile ilgili en önemli sorunlardan biri, şiddet içeren programlara verilen sınıflandırmalarda, fiziksel olmayan, sözel ve/veya indirekt saldırıların değerlendirilmemesidir. Örneğin, sözlü çekiştirme, sosyal dışlama, göz devirme vb. davranışlar ki bu davranışların da şiddetin bir türü olarak çocukların davranışları üzerinde etkili olduğu görülmüştür (Linder ve Gentile, 2009: 2).

Sınıflandırma sisteminin uygulanmaya başlandığı 1990’lı yıllardan bu yana sistemin etkinliği üzerine pek çok araştırma yapılmıştır. Bu tarihlerden bu yana uygunsuz içerik üzerine tartışmalar devam ederken sistemdeki eksiklikler giderilmemiştir. Buna ilaveten uygunsuz içerik v-chip veya sınıflandırma sistemi sayesinde engellenebilirken, “canlı” yayınlanan programlar sınıflandırma almadığı için, sınıflandırma sistemi de v-chip de bu sorun karşısında etkisiz kalmaktadır (Figliola, 2011: 7).

Sınıflandırma Sisteminin “İşlevi”

Yukarıda örneklenen araştırmalar, sınıflandırma sisteminin tam anlamıyla işlemediğini göstermektedir. Ancak sistem bir başka açıdan çok önemli bir işlevi yerine

getiriyor gözükmektedir: Sistem televizyon endüstrisini olası bir hükümet sansüründen korurken aynı zamanda endüstrinin kâr elde etmek için olumsuz içeriği sunmaya devam edebilmesini sağlamaktadır. Dolayısıyla, sistem bu hâliyle izleyiciden çok yayıncıyı (televizyon endüstrisi) korumaktadır. Çünkü sistemin uygulanmaya başlamasıyla birlikte düzenleyici kuruluşların televizyon endüstrisi üzerindeki baskısı kalkmıştır.

Bu sistem sayesinde televizyon endüstrisi, bir anlamda üzerindeki sorumluluğu izleyiciye devretmektedir. Çünkü endüstri bir şekilde kendi üstüne düşen görevi izleyiciyi uyarak yerine getirmektedir. Yayıncı programa bir kere sınıflandırmasını verdikten sonra gerisi izleyiciye kalmaktadır. Bu durum ise, daha önce de belirtildiği gibi “kullanımlar ve doyumlar” yaklaşımı ya da “aktif izleyici tezi”yle örtüşmektedir. Bu örtüşmenin daha iyi anlaşılması için iletişim çalışmalarında “kullanımlar ve doyumlar” yaklaşımının hangi ihtiyaçla ortaya çıktığına ve ne olduğuna bakmak açıklayıcı olacaktır.

“Gönderici-ileti-alıcı” şeklinde formüle edilebilecek egemen iletişim modeli, 1960’larda Lazarsfeld, Katz ve Klapper gibi araştırmacılarla revize edilmiştir. Örneğin Katz, iletişim araçlarının halka ne yaptığından çok, halkın bu araçlarla ne yaptığına dikkat edilmesi gerektiğini söylemiştir. Erdoğan ve Alemdar’a (202: 187) göre bu, izleyicinin arabanın önüne konmasıdır. Kullanımlar ve doyumlar yaklaşımı, izleyicilerin kendi gereksinimlerine, güdülerine göre iletişim araçlarını ve içeriklerini seçtiklerini ve kendi etkilerini aradıkları görüşünü yani “aktif izleyici” tezini getirmiştir. Yaklaşım adından da anlaşılacağı üzere izleyicileri, aktif, etkiye karşı direnen ve isteklerine göre seçim yapabilen bireyler olarak kabul eder (Erdoğan ve Alemdar, 202: 188). Ancak teori, izleyici güdeleri, kullanımlar ve doyumlar gibi kimi kavramları tam olarak tanımlayamamakta ve dolayısıyla bu teori baz alınarak yapılan çalışmalar güvenilirlik ve geçerlilik sorunları yaşamaktadır (<http://www.ou.edu/deptcomm/dodjcc/groups/00D1/litertature%20review.html>).

Everette Dennis, kullanımlar ve doyumlar araştırmalarının medya içeriklerinin ve politikalarının oluşturulmasında önemli olduğunu belirtmişlerdir. Çünkü böylelikle artık aktif kabul edilen izleyici araştırmalarına göre medya içerikleri izleyicilerin istek ve beklentilerini tatmin etmek için düzenlenecektir (Agee, Ault ve Emery’den aktaran Yaylagül, 2008: 62). Klapper ise bu durumu, eskiden iletişim araştırmasının “kitle

iletişimi halka ne yapıyor?” diye sorduklarını ancak şimdi kullanımlar doyumlar yaklaşımının daha anlamlı bir soru sorduğunu bunun ise “halk kitle iletişimi ile ne yapıyor?” sorusu olduğunu belirterek özetlemiştir (Klapper’dan aktaran Erdoğan ve Alemdar, 2002: 187).

Özellikle ‘60’lı yılların ortalarından itibaren iletişim çalışmalarında kullanılmaya başlanan “Kullanımlar ve Doyumlar” ya da “Aktif İzleyici Teorisi”ne göre izleyici, televizyonun olumsuz etkileri karşısında eskiden görüldüğü gibi pasif değil, aktiftir. Tıpkı sınıflandırma sisteminde olduğu gibi. Sınıflandırma sistemi de aynı varsayımı paylaşmaktadır. Sınıflandırma sistemine göre de izleyici aktiftir ve televizyonun olumsuz etkileri karşısında kendisi ve çocuğu için en iyi programı sınıflandırmalara bakarak seçecektir. Ve izleyicinin anlamı, televizyonun ne olduğunu bilen ve televizyon içeriği konusunda eğitilmiş izleyici anlamına gelmektedir (Tekinalp ve Uzun, 2004: 130). Ancak izleyicinin, aktif izleyici teorisi ve sınıflandırma sisteminin öngördüğü gibi televizyonun içeriği konusunda eğitilmiş ve bilinçli tercihler yapan bireyler olduğu söylenemez. Örneğin, ailelerin önemli bir kısmının, televizyonda gördüğü işaretlerin ne anlama geldiğini dahi bilmediği bilinmektedir². Tüm ebeveynlerin sistemi çok iyi kavradığı öngörülse bile, Amerika’da yapılan bir araştırmaya göre, 10-16 yaş grubunun %60 oranında kendi odalarında televizyonları bulunmaktadır (Price and Verhulst, 2002: xv). Dolayısıyla, çoğu durumda ailelerin bile müdahale imkânı bulunmamaktadır.

Görüleceği üzere kullanımlar ve doyumlar teorisi ile sınıflandırma sistemi aynı varsayımları kullanmaktadır. Ancak sınıflandırma sisteminde de, teoriye yöneltilen eleştirilerle yüz yüze gelinmektedir: İzleyicilerin çoğunluğu, özellikle de genç ve çocuk izleyici kendisi için ne iyi olduğuna karar verebilecek kadar bilinçli değildir. Kaldı ki, ailelere de çok fazla güvenilemeyeceği ortadadır. Yukarıda da belirtildiği gibi, çocukların çoğunluğu kendi odalarında kendi seçecekleri programları kendileri seçmektedir. Ailelerin müdahale imkânı bulunduğu durumlarda bile, bu sorumluluğu yerine getirdikleri söylenemez. Amerika’da yapılan bir araştırmaya göre, her beş aileden ikisinin istenmeyen programları bloke etmek için kullanılan v-chip teknolojisine sahip olmasına

² Örneğin, 1998’de Annenberg Kamu Politikası Merkezi tarafından yapılan bir ankete göre çok az oranda bir grup aile sınıflandırmaların ne anlama geldiğini tam olarak anladığını belirtmiştir (Potter, J. 2003. The 11 Myths of Media Violence, Sage Publications. S., 181)

rağmen, sadece yarısı bu sistemi kullanmaktadır. Ayrıca ailelerin %70'i "Oprah Winfrey Show" (eğlence amaçlı "talk show") ve "Who Wants to be a Millionaire" (Kim Beş Yüz Milyar İster) programlarını çocuklar için eğitici bulduklarını söylemiştir (Holland, 2000). Dolayısıyla, sınıflandırma sistemi bu haliyle sadece sistemi çok akıllıca kullanan ailelerin çocukları için faydalı olabilir.

Türkiye’de Uygulanan Sınıflandırma Sistemi – “Akıllı İşaretler”

Türkiye’de RTÜK tarafından geliştirilen ve televizyon programları üzerinde uygulanan sınıflandırma sistemine “Akıllı İşaretler” denilmektedir. Akıllı işaretler RTÜK tarafından, “çocuk ve gençleri cinsellik, şiddet, olumsuz örnek oluşturabilecek davranışlar (uygunsuz dil kullanımı, sigara, alkol, kumar ve madde bağımlılığına özendirme, her türlü ayrımcılık ve intihar sahnelerinin gösterilmesi) gibi zararlı yayın içeriğine karşı korumak için geliştirilmiş olan görsel işitsel uyarı sistemi” (www.rtuk.org.tr) olarak tanımlanmaktadır.

Türkiye’de uygulanan sınıflandırma sisteminin yaş sınıflandırmasında temel olarak şu kategoriler kullanılmaktadır:

- Genel izleyici kitlesi,
- Yedi yaş ve üzeri,
- On üç yaş ve üzeri,
- On sekiz yaş ve üzeri.

İçerik için ise şu kategoriler bulunmaktadır: Şiddet ve korku; cinsellik; olumsuz örnek oluşturabilecek davranışlar. Tüm bu kategoriler tıpkı Amerika’da olduğu gibi Türkiye’de de, 2004 yılında uygulanmaya koyulan, sinema filmlerine uygulanan sınıflandırma sisteminden alınmıştır.

Akıllı işaretler sistemi geliştirilme sürecinde, RTÜK bünyesinde üniversitelerin İletişim Fakültesi ile Psikoloji bölümlerinden, Tıp Fakültelerinin Çocuk ve Ergen Sağlığı bölümlerinden öğretim üyelerinin ve uzmanların katılımıyla oluşturulan Komisyonlar, yayınlardaki zararlı içerik kategorilerini, yaş kategorilerini ve kullanılacak sembollerin özelliklerini belirlemiştir (www.bianet.org).

Bu komisyondaki akademisyenlerden İletişim Fakültesi Öğretim Üyesi Sevilay Çelenk yaptıkları çalışmayı şu şekilde özetlemektedir (www.bianet.org):

“Tüm Avrupa’daki sistemi inceledik. Hepsi farklıydı. Örneğin, Fransa’daki çok detaylı ve kültürel değerler içeriyordu. Hollanda’daki sistem en uygulanabilir olanıydı. Daha yeni ve ayrıntılıydı. Özel değerlerden arındırılmış bir sistemdi. Bizim gönüllü grubun çalışmasıyla NICAM’ın sistemini karşılaştırdık. Sonunda Türkiye’ye özgü bir sistem kurduk”.

Çelenk ayrıca, çalışmaların önce Hollanda’da “Hollanda Görsel İşitsel Medya Sınıflandırma Enstitüsü”yle (NICAM), sonra da Türkiye’de sürdürdüğünü belirtmektedir (www.bianet.org). Dolayısıyla, Türkiye’de uygulanan sınıflandırma sistemi Hollanda’da uygulanan sistemden devşirilmiştir. Programların sınıflandırma alması Hollanda’da olduğu gibi beyan sistemine dayanmaktadır. Yayıncı, internet üzerinden RTÜK tarafından hazırlanmış “örnek kodlama formu”nu doldurmakta ve programın sınıflandırması otomatik olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu formda (<https://www.rtukisaretler.gov.tr/AIsaretlerPublic/testSoru>) programın sınıflandırma alabilmesi için, programcılara beş ana başlık –program türleri; şiddet; korku; cinsellik; olumsuz örnek oluşturabilecek davranışlar- altında çeşitli sorular sorulmaktadır.

Ancak bu sistemde de yukarıda bahsedildiği gibi, hem genel olarak sınıflandırma sisteminin doğasından kaynaklanan ve hem de Türkiye’de uygulanan sistemin eksikliklerinden kaynaklanan bazı sorunlar bulunmaktadır. Sınıflandırma sisteminin yukarıda bahsedilen genel sorunları (sınıflandırmaları televizyon kanallarının kendilerinin yapması, ailelerin üzerine düşen görevi yeterince yapmaması vs.) Türkiye için de aynı şekilde geçerliliğini sürdürdüğünden burada tekrar incelenmeyecektir. Ancak, Türkiye’de uygulanan sistemde yukarıda bahsedilen diğer sorunlara ek olarak kanaatimizce en önemli eksiklik, kanalın değiştirilmesi hâlinde yeni seçilen programın sınıflandırmasının her platformda ve düzenli olarak görülmemesidir. Çünkü daha önce de bahsedildiği gibi, izleyicinin izlediği her programı başından itibaren izleme gibi bir lüksü

ve isteği bulunmamaktadır. Bu durumda izleyici başından itibaren izlemediği programın sınıflandırmasının ne olduğunu bilememektedir. Bu durum, sistemde çok büyük bir boşluk yaratmaktadır.

Türkiye’de uygulanan sistemle birlikte, genel olarak sınıflandırma sisteminin yukarıda belirtilen yapısından kaynaklanan çok önemli eksikliklerinin olmasına rağmen RTÜK tarafından yapılan araştırmalar Türkiye’de sistemin çok “etkin” bir şekilde uygulandığını göstermektedir. RTÜK’ün, sistemin uygulanmaya başladığı tarih olan 26 Nisan 2006’dan sadece dört ay sonra yaptığı, vatandaşların televizyon yayınlarında kullanılmaya başlanan "akıllı işaretler"den memnuniyetini ölçen araştırması, izleyicilerin %77.1'inin, "işaretlerin sadece çocukların izleyeceği programları değil, yetişkinlerin izleyeceği programları da belirlemesi" nedeniyle uygulamanın devamını istediğini göstermiştir. İzleyicilerin %71.1'i işaretler sayesinde çocuklarını koruyabildiklerini düşünürken, 18 ilde 1341 kişi üzerinde yapılan araştırmada, izleyicilerin sadece yüzde 5.3'ünün uygulamanın kaldırılmasını istediğini ortaya çıkmıştır. Araştırmaya katılan ailelerin %56'sı akıllı işaretler aracılığı ile çocuğunun izleyeceği programları belirlerken, %22.8'i akıllı işaretlerin çocuğunun izleyeceği programlar üzerinde bir etkisinin olmadığını belirtmiştir. Ayrıca ailelerin %27.7'si “şiddet/korku” işareti gördüğünde, %21.4'ü ise “cinsellik” işareti gördüğünde yayını çocuğuna izlettirmediğini söylemiştir. Araştırma ile yetişkinlerin %50'sinin bu işaretlerden etkilendiği ve program tercihini buna göre yaptığı ortaya çıkmıştır (<http://www.aktifhaber.com>).

Bunun yanı sıra RTÜK İzleme ve Değerlendirme eski Daire Başkanı Nurullah Öztürk, 2006 yılında çeşitli araştırmalara dayanarak yaptığı bir konuşmada, 16-17 yaş arasındaki çocukların en çok televizyon izlemekle vakit geçirdiğini ve çocukların televizyon izlerken seçimi %82 gibi yüksek bir oranda kendilerinin yaptığını belirtmektedir (<http://www.haberturk.com>). Çocukların %82 gibi oldukça büyük bir oranda kendi izleyecekleri programları seçerken, ailelerin %71'inin bu sistem aracılığı ile çocuklarını koruduklarını düşüncesi arasında büyük bir çelişki bulunmaktadır. Çocukların çoğunluğunun kendi istedikleri programı seçip seyredirken seçimlerini programların sınıflandırmaları doğrultusunda yaptıkları düşüncesi de hiç gerçekçi gözükmemektedir. Ayrıca daha önce de belirtildiği gibi sınırlandırma alan programlar çocukların ve gençlerin ilgisini daha çok çekmektedir.

Radyo ve Televizyon Üst Kurulu tarafından 2009 yılında yapılan “Televizyon İzleme Eğilimleri Araştırması”nda, araştırmaya katılan deneklerin %85.6’sı “uygulamayı olumlu buluyorum” derken, %7.2’sinin ise “yayın kuruluşları tarafından uygulamaya yeterince uyulmadığını düşünüyorum” şeklindeki ifadelerle katıldığı tespit edilmiştir. Yine Üst Kurul tarafından 2013 yılında yapılan bir araştırmaya göre ise, deneklerin %62.5’inin “koruyucu sembol sisteminin, televizyon programlarının içeriği konusunda izleyicileri bilgilendirdiğini” ifade ettiği tespit edilirken, %62.3’ü ise koruyucu sembol sistemi uygulamasını faydalı bulduğunu belirtmiştir. RTÜK, koruyucu sembol sisteminin %53.8 oranında program tercihlerini etkilediğini ortaya koymuştur. Ayrıca araştırmada deneklere koruyucu sembollerin işaretleri de gösterilmiş ve deneklerin bu işaretlerin anlamlarını bilip bilmedikleri sorulmuştur. Bunun sonucunda deneklerin %87.7’sinin “genel izleyici”, %80.1’inin korku-şiddet sembollerini bildiği, %39.4’ünün ise olumsuz örnek işaretini tanıdığı gözlenmiştir. Koruyucu sembollerin program içeriğine uygun olup olmadığını sorulduğunda ise %50’sinin işaretlerin içeriklerine uygun yerleştirildiği ifade edilmiştir (Radyo ve Televizyon Yayıncılığı Sektör Raporu, 2014).

Sonuç

Konuyla ilgili yapılan araştırmalar, sınıflandırma sistemi ile ilgili şöyle bir kanıyı açıkça ortaya koymaktadır: Sistem ne kadar ayrıntılı planlanırsa planlansın, konunun daha önce belirtilen sınırlılıklarından dolayı etkin bir çözüm sunulamamaktadır. Sistemin içeriğine ve uygulanmasına yönelik subjektif sorunlar sistemin etkinliği konusunda bir kenarda durmaktadır. Bu sorunlar yukarıda örneklenen çalışmalardan kabaca çıkarıldığı gibi şöyle sıralanabilir:

- Ailelerin sistemle ilgili yeterli bilgiye ve en doğruyu seçecek bilince sahip olmamaları

- Çocukların, ebeveynleri yanında olmadan da kendi tercihleriyle içerik seçebilmeleri ve sınıflandırma alan içeriğin daha çekici gelmesi
- Sınıflandırmaları veren yayıncıların konuyla ilgili eğitilmiş olmamaları
- Sınıflandırma için doldurulan formların yayıncı tarafından doğru doldurulup doldurulmadığı
- Sınıflandırmaların doğru bir şekilde verilip verilmediği
- Yayın içeriğinde tüm şiddet unsurlarının (sözsüz şiddet) sınıflandırma için değerlendirilip değerlendirilmediği, gibi.

Sınıflandırma sistemine ilişkin tüm bu subjektif sorunlar bir kenarda dururken, egemen sistemin doğasına içkin olduğundan objektif olarak değerlendirilebilecek en temel sorun ise, konunun çıkarları uzlaşmaz iki sınıf arasında sıkışıp kalmış olmasıdır. Bir tarafta, birincil amacı olan kâr elde etmek için, dikkat çeken şiddet içeriğini ne pahasına olursa olsun sunan ticari yayıncılar ve diğer tarafta bu içerik karşısında olumsuz yönde etkilenen çocuklar ve gençler de dâhil tüm izleyici grubu. Egemen sistemin doğasından kaynaklanan bu çelişki, yukarıda özetlenen tüm subjektif sorunlar aşılrsa dahi mükemmel bir sistemin kurulamayacağını göstermektedir. Televizyonda şiddet ve olumsuz içerik sunumunun tamamen pazar baskısının ürünü olduğu bilinen bir gerçektir ve pazar yapısı böyle kaldığı sürece bu içeriğin olumsuz etkileri olmaya devam edecektir. 18-43 yaş arası erkekler şiddet içerikli programları en çok izleyen kitle olurken yine aynı yaş arasındaki kadınlar da erkekleri bu içeriğin tüketicileri olarak takip etmektedir. Kanallar, nüfusun bu grubuna şiddet programlarını izleyerek desteklemeleri için ulaşmak istemektedir. Böylelikle daha fazla izleyiciyi reklam veren kuruluşlara pazarlayabilmektedir. Kanalların buradaki stratejisi özellikle çocuk izleyicinin ilgisini programa çekmek değildir (Hamilton, 2011: 136). Ancak çocuklar da herkes gibi bu içeriğe maruz kalmaktadır.

Televizyon sınıflandırma sistemleri öncelikle halktan gelen şikâyetler üzerine, Amerika gibi bazı ülkelerde endüstri, Türkiye gibi bazı ülkelerde ise, ilgili devlet tarafından geliştirilmiştir. Ancak, sistem her iki şekilde de çok önemli bir işleve sahiptir: Olumsuz içerik üreten yayıncının sorumluluğunu izleyiciye devretmek. Çünkü bu sisteme

göre, tıpkı kullanımlar ve doyumlar veya aktif izleyici teorilerinde öne sürüldüğü gibi izleyici aktiftir. İzleyici, televizyonun ne olduğunu bilen televizyonu kendi gereksinimleri için kullanan izleyicidir. Dolayısıyla, yayıncı bir kere programa yaş sınırlaması ve içerikle ilgili bilgiyi koyduktan sonra, gerisi izleyiciye kalmaktadır. İzleyicinin aktifliği de işte tam bu nokta da başlamakta, kendisi veya çocuğu için uygun programı kendisinin seçmesi istenmektedir. Endüstri bu noktadan itibaren istediğini göstermekte ve sınırsız/sorumsuz kâr elde etmekte büyük bir serbesti kazanmış iken, izleyicinin, sorunları olan bir sistem üzerinden, herkes tarafından paylaşıldığı öngörülen yüksek bir “bilinç” seviyesi ile kendisi ve çocuğu için “doğru” seçimi yapması beklenmektedir.

Dolayısıyla, sistem aktif izleyici tezine yöneltilen eleştirilere hedef olmaktadır: İzleyici kendisi için en iyisini seçecek kadar bilinçli midir? İzleyicinin medyayı kendi ihtiyaçları doğrultusunda kullanması, televizyonun izleyici üzerindeki olumsuz etkilerini kaldırmadığı gibi, izleyicinin kendisi için en iyiyi seçebileceği anlamına da gelmez. Çünkü izleyiciyi her zaman en iyiyi seçecek kadar bilinçli değildir ve dolayısıyla olumsuz etkilere çok açıktır. Yetişkinler bir kenara bırakılsa bile çocuklar ve gençlerin bu kadar bilinç olmadığı ortadadır. Ve yapılan araştırmalara bakılırsa dünyanın birçok ülkesinde hangi programı seçeceklerine önemli ölçüde çocuklar ve gençler kendileri karar vermektedir.

Tüm bu araştırmalar sınıflandırma sisteminin hemen tüm dünyada gerçekte etkin bir sistem olmadığını, televizyonun olumsuz etkileri karşısında çocukları ve gençleri gerçekten korumadığını ortaya çıkarmaktadır. Bu sonuç ise, akıllara, ‘birçok ülkede uygulanan sınıflandırma sistemi, aslında endüstriyi koruma amaçlı üretilen sembolik bir sistem mi’ sorusunu getirmektedir.

Sistemin doğasından ve Türkiye’deki sistemden kaynaklanan bunca eksikliğe rağmen RTÜK tarafından yapılan çeşitli araştırmalara göre, Türkiye’de sistemin büyük bir başarıyla uygulandığının gösterilmesi de akıllarda çeşitli soru işaretlerine neden olmaktadır. Yukarıda belirtildiği gibi, genel olarak sistemin doğasından kaynaklanan sorunlar mevcut iken ve Türkiye’de henüz sistemin etkinliği üzerine detaylı bir araştırma yapılmadan, sistemin etkili bir şekilde işlediğini söylemek çok gerçekçi gözükmemektedir. Ailelere sorular yöneltilerek yapılan araştırmaların dışında, örneğin,

Türkiye’de yayıncının beyanı üzerine sistem tarafından otomatik olarak verilen sınıflandırmaların ne kadar hatasız bir şekilde verildiğine dair bilinen ve güvenilir bir araştırma bulunmamaktadır. Ancak sistem bu hâliyle, tıpkı diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de de, endüstrinin sorumluluğunu izleyiciye devrettiği gibi ilgili devlet kuruluşlarına (RTÜK) gelen tepkileri de bir şekilde azaltmaktadır.

Sonuç olarak, televizyon programlarını sınıflandırma sistemlerinin hedeflendiği gibi sorunu çözecek bir yöntem olmadığı açıktır. Televizyon endüstrinin bulduğu bu “sorumluluk paylaşımı” yaklaşımı sınıflandırmaların çok doğru şekilde verildiği ve tüm ebeveynlerin çok bilinci olduğu kabul edilse dahi sadece çok kısıtlı sayıda ailelerin çocukları üzerinde etkili olabilir. Ancak, geri kalan çoğunluk -ki buna yetişkinlerde dâhildir- hâlâ olumsuz etkiye açıktır.

Kaynakça

Bekkers, Wim (2002). “Converged Classification. How to Classifie Different Media with the Same System”.

www.filmtilsynet.no/Doks/conference/conference2.htm

“Broadcast Networks Ignore Community Standards of Decency and Cable Networks Force Carriage of Raunchy Programming”. (2006)

<http://www.parentstv.org/PTC/publications/release/2006/1004.asp>

Erdoğan, İrfan ve Korkmaz Alemdar. (2002). *Öteki Kuram. Kitle İletişimine Yaklaşımların Tarihsel ve Eleştirel Bir Değerlendirmesi*. Ankara: Erk

Federman, Joel. 2002. *Rating Sex and Violence in the Media: Media Ratings and Proposals for Reform*. USA: A Kaiser Family Foundation Report.

Figliola, Patricia Moloney. (2011). *The V-Chip and TV Ratings: Monitoring Children’s Access to TV Programming*. USA: Congressional Research Center Report.

Gunter, Barrie, Jackie Harrison, Maggie Wykes. (2003). *Violence on Television. Distribution, Form, Context, and Themes*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publisher.

Hamilton, James. (2011). “Who Will Rate the Ratings?” içinde, Ed. Monroe, E Price. *The V-Chip Debate: Content Filtering From Television to the Internet*. New York: Routledge.

Holland, Jesse J., (2000). “Study: V-Chips, Filters Not Used”.
<http://www.anu.edu.au/mail-archives/link/link0006/0656.html>

<http://www.ou.edu/deptcomm/dodjcc/groups/00D1/litertature%20review.html>

<http://www.aktifhaber.com/rtukun-akilli-isaretleri-tuttu-79903h.htm>

<http://www.haberturk.com/gundem/haber/7697-sonunda-amerikayi-geride-biraktik>

<http://www.tvguidelines.org/default.asp>

http://www.rtuk.gov.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=0da14c85-6346-4753-8172-d36cb8228a7a

<http://bianet.org/bianet/medya/81351-celenk-akilli-isaretler-ailelere-oneridir>

<https://www.rtukisaretler.gov.tr/AIsaretlerPublic/testSoru>

- Liebert, Robert ve Joyce Sprafkin. (1988). *The Early Window Effects of Television on Children and Youth*. USA: Pergamon Press.
- Linder, Jennifer Ruh ve Douglas A. Gentile. (2009). "Is the Television Rating System Valid? Indirect, Verbal and Physical Aggression in Programs Viewed by Fifth Grade Girls and Associations With Behaviors". *Journal of Applied Developmental Psychology*.
- McDowell, Stephen D. (1998). "Developing Television Ratings in Canada and The United States: The Perils and Promises of Self-Regulation", içinde, *The V-chip Debate*. Ed., Monroe E. Price. London: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Murray, John P. (2007). "TV Violence: Research and Controversy", içinde Ed., Norma Pecora, John Murray, Ellen Ann Wartella, *Children and Television. Fifty Years of Research*. USA: Lawrence Erlbaum Associates.
- Price, Monroe E. ve Verhulst, Stefaan G. (2002). *Parental Control of Television Broadcasting*. London: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Starsburger, Victor C. ve Barbara J. Wilson. (2002). *Children, Adolescents & The Media*. USA: Sage Publications.
- Nathanson, Amy I ve Cantor Joanne. "Protecting Children from Harmful Television: Tv Ratings and the V-Chip". <http://parenthood.library.wisc.edu/Nathanson.html>
- Palzer, Carmen. (2003). "Horizontal Rating of Audiovisual Content in Europe. An Alternative to Multi-level Classification?". http://www.obs.coe.int/oea_publ/iris/iris_plus/iplus10_2003.pdf.en
- Radyo ve Televizyon Yayıncılığı Sektör Raporu. (2014). Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı. RTÜK.
- Roberts, Donald F. (1996). "Media Content Rating System: Informational Advisories or Judgemental Restrictions". <http://penta2.ufrgs.br/gereseg/censura/rsac/roberts1.htm>
- Şermin Tekinalp - Ruhdan Uzun. (2004). *İletişim Araştırmaları ve Kuramları*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Vaughn, Stephen, (2006). *Freedom and Entertainment. Rating The Movies in an Age of New Media*. USA: Cambridge University Pres.
- Yaylagül, Levent. (2008). *Kitle İletişim Kuramları. Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- "Wirthlin poll finds most Americans believe indecency enforcement would be more effective than TV ratings, and want the law extended to midnight"
www.moralityinmedia.org/index.htm?mediaIssues/wirthprn.htm